

هدایت تحصیلی دانش‌آموزان چگونه انجام می‌شود؟

رسیدیم و با ایشان در این باره گفت‌وگو کردیم. ضمن تشکر از ایشان که در این روزهای پرکار و واقعاً شلوغ از لحاظ کاری، محبت کردند و وقت خود را در اختیار ما گذاشتند، توجه شما را به این گفت‌وگو جلب می‌کنیم.

● با توجه به تحولات جدیدی که در ساختار آموزش و پرورش صورت گرفته است، هدایت تحصیلی از چه جایگاهی برخوردار است؟

اولین تغییری که اتفاق افتاده، تغییر در ساختار نظام آموزشی است. با توجه به تغییر در ساختار و تبدیل آن به ۳-۳-۶ و ۹ پایه شدن دوره آموزش عمومی و اینکه مطابق برنامه درسی ملی دانش‌آموزان باید در پایان پایه نهم شاخه و رشته تحصیلی خودشان را تعیین کنند، اولین تغییر این است که هدایت تحصیلی از دوره دوم متوسطه به دوره اول متوسطه منتقل شده است. در گذشته، در پایه اول دوره دوم متوسطه، یک پایه مشترک بین تمام دانش‌آموزان بود. وقتی دانش‌آموزان این پایه را می‌گذراندند، برای ورود به پایه دوم، هدایت تحصیلی انجام می‌شد. یعنی هدایت تحصیلی در خود دوره دوم متوسطه اتفاق می‌افتاد. اما الان با این اتفاق، هدایت تحصیلی یک امر مشترک شده است بین دوره اول متوسطه و دوره دوم. اصل کار هدایت تحصیلی شامل انجام آزمون‌های استعداد و علاقه، و همچنین امتیازات مربوط به دانش‌آموز، اولیا و معلم است که ۶۵ امتیاز را در برمی‌گیرد و ۳۵ امتیاز نیز به عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مربوط است.

از سال تحصیلی ۹۵-۹۴، با استقرار پایه نهم و تخصیص مشاور به دوره اول متوسطه، کار هدایت تحصیلی به این دوره منتقل شد. این موضوع هم از بعد از سال ۷۲ که تغییر نظام آموزشی اتفاق افتاد و هدایت تحصیلی به دوره دوم رفت، مجدداً در حال برگشت است. لذا یکی از مسائل مهم پیش روی هدایت تحصیلی این است که همکاران ما در دوره اول متوسطه، اولیای محترم و دانش‌آموزان عزیز باید با هدایت تحصیلی آشنا

پای صحبت مهندس
علی زرافشان،
معاون آموزش
متوسطه وزارت
آموزش و پرورش

اشاره

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش موجب تحولاتی در ساختار آموزش و پرورش کشورمان شده است.

بدون شک، یکی از این تغییر و تحولات، موضوع هدایت تحصیلی دانش‌آموزان براساس شرایط نوین است.

به منظور آگاهی از جایگاه هدایت تحصیلی در نظام نوین آموزش و پرورش کشور، خدمت آقای مهندس علی زرافشان، معاون آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش،

و نسبت به آن توجیه شوند و کمک کنند که این امر به شکل صحیح اتفاق بیفتد. این نکته بسیار مهمی است. به همین جهت در مجموعه برنامه‌هایی که امسال برای آموزش و پرورش در دوره اول داشتیم، بحث توجه ویژه به درس کار و فناوری مطرح است؛ چون می‌تواند به هدایت تحصیلی بچه‌ها کمک کند. درس هنر نیز با رویکرد آشنایی با رشته‌های هنری تنظیم شده است. پودمان آخر درس کار و فناوری نیز که یکی آشنایی با رشته‌های شغلی است و یکی هم پروژه انتخاب رشته تحصیلی و ما به خصوص بر آن‌ها تأکید کرده‌ایم. علاوه بر آن، امسال پروژه‌های با عنوان آشنایی با هنرستان‌ها داشتیم که در اکثر استان‌ها تحت عنوان «یک روز با هنرستان‌ها» این کار را انجام دادند. به این ترتیب که دانش‌آموزان پایه نهم یک روز را به هنرستان می‌رفتند و با محیط هنرستان، دروس هنرستانی، کارگاه‌ها، نوع فعالیت‌ها، نوع آموزش‌ها و مسائل مربوط به رشته‌های هنرستانی آشنا می‌شدند تا بتوانند رشته انتخاب کنند. لذا ما در دوره اول متوسطه در بحث هدایت تحصیلی یک تغییر عمده داریم. این مسئله به این خاطر مهم است که همکاران ما در دوره اول متوسطه باید شناخت خوبی نسبت به دوره دوم متوسطه داشته باشند و بدانند چه شاخه‌ها و رشته‌هایی وجود دارد. آینده شغلی این شاخه‌ها و رشته‌ها چیست؟ نیازهای امروز و فردای کشور کدام‌اند و چگونه باید بچه‌ها را با این موارد آشنا کنند که بعدها دانش‌آموزان از دوره دوم متوسطه آشنایی داشته باشند. لذا هدایت تحصیلی کار مشترکی است بین دوره‌های اول و دوم متوسطه.

اتفاقی که امسال در این جهت افتاد، این است که در دوره دوم متوسطه بحث توسعه متوازن خواهیم داشت.

● منظور از توسعه متوازن چیست؟

توسعه متوازن این است که دانش‌آموزان در شاخه‌ها و رشته‌ها به صورت متوازن تقسیم شوند.

بنابر ماده ۱۲ قانون وظایف شورای عالی آموزش و پرورش، شورای عالی آموزش و پرورش موظف است نسبت توزیع دانش‌آموزان بین شاخه‌ها و رشته‌ها را تعیین کند. این قانون قانونی قدیمی است که از ابتدا در شرح وظایف شورای عالی آموزش و پرورش بوده است. علاوه بر این، در قانون برنامه پنجم توسعه هم وزارت آموزش و پرورش موظف شده است بین شاخه‌ها و رشته‌ها توازن ایجاد کند. در مواد ۹۶ تا ۱۰۰ آیین‌نامه آموزشی دوره متوسطه دوم، بعد از تعریف هدایت تحصیلی، آمده است: هدایت تحصیلی براساس

چهار عامل انجام می‌شود که عبارت‌اند از: استعداد، علاقه، نیاز و امکانات کشور.

از این چهار عامل دو عامل آن به دانش‌آموز مربوط است که استعداد و علاقه است. این استعداد و علاقه در ۱۰۰ امتیاز هدایت تحصیلی که قبلاً گفته شد، حاصل عملکرد تحصیلی دانش‌آموز و حاصل آزمون‌های استعداد و رغبت حتی توصیه مشاوران مدرسه و ارزیابی آن‌هاست. حتی ارزیابی معلمان درباره علاقه‌مندی دانش‌آموزان نسبت به رشته‌ها است. در مجموع، همه این موارد امتیازات دو عامل استعداد و علاقه می‌شوند. اما دو عامل دیگر که به دولت و جامعه مربوط است، شامل امکانات و نیازهاست.

نیاز یعنی نیازهای شغلی آینده کشور. به جهت اینکه تعریف دوره دوم متوسطه این است که دانش‌آموزان را برای پاسخگویی به نیازهای شغلی جامعه آماده می‌کند. این پاسخگویی در شاخه نظری برای پاسخ به نیاز تحصیلات دانشگاهی است. به همین دلیل، شاخه نظری این‌گونه تعریف شده است که دانش‌آموزان در این شاخه برای ورود به دانشگاه و تحصیلات دانشگاهی آماده می‌شوند تا بتوانند در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد مسئولیت‌هایی را در جامعه بپذیرند. در شاخه کار دانش این‌گونه تعریف شده است که دانش‌آموزان بعد از پایان دوره متوسطه دوم باید برای ورود به بازار کار آماده شوند. معنایش این است که دانش‌آموزان در این شاخه تربیت می‌شوند، آموزش می‌بینند، مهارت‌هایی یاد می‌گیرند و شایستگی‌هایی را کسب می‌کنند که آن‌ها را آماده می‌کند بلافاصله بعد از دیپلم مسئولیت شغلی را در جامعه عهده‌دار شوند. برای دانش‌آموزان رشته فنی و حرفه‌ای هم در تعریف آمده است که اینان تربیت می‌شوند برای اینکه بتوانند در پایان دوره کاردانی به‌عنوان تکنسین وارد بازار کار شوند.

برنامه درسی ملی، در حوزه یادگیری کار و فناوری، دانش‌آموزان را به سه گروه تقسیم کرده است: گروه اول همان‌هایی هستند که بلافاصله بعد از دیپلم باید وارد بازار اشتغال شوند؛ یعنی همان کار دانش.

گروه دوم دانش‌آموزانی هستند که بعد از دریافت مدرک کاردانی وارد جامعه می‌شوند؛ یعنی همان فنی و حرفه‌ای.

گروه سوم دانش‌آموزانی هستند که برای ورود به دانشگاه تربیت می‌شوند؛ یعنی همان شاخه نظری. به همین جهت، در قانون اهداف و وظایف آموزش و پرورش که در سال ۶۷ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده، ذکر شده است که دوره

هدایت تحصیلی
براساس چهار عامل
انجام می‌شود
که عبارت‌اند از:
استعداد، علاقه، نیاز
و امکانات کشور

هدایت تحصیلی
براساس نمره چند
درس خاص مثل
ریاضی، زیست و
حرفه‌وفن انجام
نمی‌شود، بلکه
براساس نمره همه
دروس صورت
می‌گیرد

متوسطه دوم دوره‌ای نیمه تخصصی است. به این معنا که افراد در این دوره باید با مجموعه تخصص‌هایی آشنا شوند تا بتوانند در آن‌ها ورود و اشتغال پیدا کنند.

● منظور شما از امکانات چیست؟

منظور امکاناتی است که در اختیار آموزش و پرورش قرار دارد. ما با توجه به امکاناتی که داریم، دانش‌آموز را به رشته‌ها هدایت می‌کنیم.

لذا انتخاب رشته تحصیلی که عنوانش هدایت تحصیلی است، نه صددرصد انتخاب رشته است و نه صددرصد توجه به نیازها و امکانات. بلکه نقطه مطلوبی بین این دو است که نشان می‌دهد بین علاقه‌ها و استعداد دانش‌آموز و نیاز و امکانات. کدام شاخه‌ها و رشته‌ها به مجموع این چهار عامل نزدیک‌تر است و ما باید به آن‌ها پاسخ بدهیم.

توجه داشته باشیم که براساس مواد ۹۶ تا ۱۰۰ آیین‌نامه دوره دوم متوسطه، وزارت آموزش و پرورش سیاست‌های توسعه متوازن را تعیین می‌کند و ادارات کل آموزش و پرورش براساس سیاست‌های تعیین شده، سهم مناطق را تعیین می‌کنند. مناطق هم سهم مدارس را تعیین می‌کنند که چه تعداد دانش‌آموز به شاخه نظری، چه تعداد به شاخه فنی و حرفه‌ای و چه تعداد به شاخه کار دانش بروند. در عین حال، تعیین می‌کند که در شاخه نظری هم چه تعداد در رشته تجربی، چه تعداد در رشته ریاضی و چه تعداد در رشته علوم انسانی و چه تعداد هم در رشته مهارتی شرکت کنند؛ همین‌طور است در سایر شاخه‌ها و رشته‌ها.

امسال خوشبختانه با طراحی سامانه هدایت تحصیلی توانستیم چهار عامل را با هم مشاهده کنیم. یعنی براساس عامل استعداد و علاقه، صدامتیاژ برای دانش‌آموزان تعیین می‌شود و آن‌ها براساس این امتیاز گروه‌بندی می‌شوند. بعد بر مبنای آن درصدی که سهم هر شاخه و رشته است و ما به آن بُرش استانی می‌گوییم، و براساس امتیازات دانش‌آموز، اولین انتخاب دانش‌آموز شکل پیدا می‌کند و به او می‌گویند که براساس صد امتیازش به انتخاب اولش می‌رود که بر مبنای هدایت تحصیلی است. لذا همین سامانه دستاورد نو و جدیدی است برای آموزش و پرورش که اولین بار است طراحی شده است و ان‌شاءالله بحث هدایت تحصیلی ما از طریق آن سامانی پیدا می‌کند.

نکته دوم که امسال جزو نوآوری‌هاست، این است که در فرم هدایت تحصیلی همه دروس حضور و اثر دارند. به همین جهت، هدایت تحصیلی براساس چند درس خاص مثل علوم تجربی، ریاضیات و حرفه و فن صورت نمی‌گیرد. بلکه بر مبنای همه دروس است و دروس در رشته‌ها و شاخه‌های مختلف وزن پیدا می‌کنند. یعنی درس ادبیات فارسی نمره‌اش در همه شاخه‌ها و رشته‌ها یکسان نیست، بلکه بر مبنای ضریبی که به این درس داده می‌شود، مثلاً برای رشته انسانی، ضریب نمره‌اش بالا می‌رود و برای رشته دیگری که ادبیات در آن اهمیت کمتری دارد، نمره‌اش پایین می‌آید.

● در هدایت تحصیلی چه نکات دیگری اهمیت دارند؟

از جمله نکات مهم دیگر که اتفاقاً خوب است همکاران مدارس و اولیای محترم از آن مطلع باشند، مصوبه‌ای است که در شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسیده

است.

شورای عالی آموزش و پرورش به تدوین شاخص‌هایی برای آموزش و پرورش اقدام کرده است که ملاک ارزیابی عملکرد، بر مبنای این شاخص‌ها است و اگر قرار است هدف‌گذاری صورت بگیرد، بر مبنای این شاخص‌ها صورت پذیرد.

این موارد خوشبختانه با امضای جناب آقای دکتر روحانی، رئیس محترم جمهور، برای اجرا به آموزش و پرورش ابلاغ شده است.

یکی از شاخص‌هایی که به تصویب رسیده است، شاخص توزیع دانش‌آموزان بین شاخه‌ها و رشته‌هاست. براساس این مصوبه، قرار است ۴۸/۲۶ درصد دانش‌آموزان در شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش تحصیل کنند که از این نسبت باید ۲۸/۲۶ درصد در شاخه کار دانش و ۲۰ درصد در شاخه فنی و حرفه‌ای تحصیل کنند. این مصوبه در مجموعه مصوبه‌های شورای عالی آموزش و پرورش است.

● پس سهم کار دانش بیشتر از فنی و حرفه‌ای است؟

بله. سهم کار دانش در حال حاضر هم بیشتر است. چون شما وقتی هرم شغلی را ملاحظه می‌کنید، قاعده هرم که نیروهای کار هستند، درصدشان بیشتر است. میانه هرم که تکنسین‌ها هستند و بر کار نیروهای کار (قاعده هرم) نظارت و به بهتر شدن کار کمک می‌کنند، نسبت به قاعده هرم کمتر است و رأس هرم نیز که نیروهای کارشناس و مهندس هستند، سهمشان کمتر از بقیه است.

الان در جامعه ما هرم برعکس شده است. قاعده هرم شامل افراد فارغ‌التحصیل دانشگاهی است که تعدادشان هم بسیار زیاد است. میانه هرم تکنسین‌ها هستند که تعدادشان کمتر است و آن‌هایی که باید کار کنند، تعداد بسیار اندکی هستند که در رأس هرم قرار گرفته‌اند. لذا این شاخص می‌تواند هرم شغلی جامعه را هم به محل و جایگاه صحیح خودش برگرداند. بر این اساس، ۵۱/۷۴ درصد دانش‌آموزان باید در شاخه نظری مشغول تحصیل شوند. در شاخه نظری هم این تعداد (۵۱/۷۴ درصد) بین سه رشته توزیع می‌شوند که حدوداً هر رشته ۱۷ درصد کل دانش‌آموزان را شامل می‌شود و در داخل خودشان هر کدام حدود ۳۰ تا ۳۳ درصد می‌شود.

لذا ما بر مبنای قانون مصوبه شورای عالی آموزش و پرورش موظف هستیم دانش‌آموزان را بین این شاخه‌ها و رشته‌ها توزیع کنیم. همین درصدها مبنای

**خوشبختانه
امسال با طراحی
سامانه هدایت
تحصیلی توانستیم
هر چهار عامل را با
هم مشاهده کنیم.
این سامانه دستاورد
نو و جدیدی است
که اولین بار است
طراحی شده است**

**براساس شاخص
توزیع دانش آموزان
بین شاخه‌ها و
رشته‌ها، مقرر
شده است که
۴۸/۲۶ درصد
دانش آموزان در
شاخه فنی و حرفه‌ای
و کار دانش تحصیل
کنند. از این نسبت،
۴۸/۲۶ درصد به
شاخه کار دانش
مربوط است. ما به
سمت تحقق این
نسبت‌ها در حال
حرکت هستیم**

سازمان فنی و حرفه‌ای اعلام کرده است ۷۰ درصد کسانی که برای یادگیری یک مهارت ثبت‌نام می‌کنند، مدرک لیسانس و بالاتر دارند. عددش را چون نقل قول از آن‌هاست نمی‌گوییم، ولی درصد بالایی از کسانی که به سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای مراجعه می‌کنند تا مهارتی یاد بگیرند، مدرک لیسانس و بالاتر دارند و سن هم در این باره مطرح نیست.

لذا اینان افرادی هستند که تازه می‌خواهند کار دانش آموز کار دانش را که در سن ۱۵ سالگی انجام می‌دهد، انجام بدهند.

دانش آموزان به این نتیجه رسیده‌اند که چرا باید بعد از اینکه ۲۳ یا ۲۴ سال از عمرشان را صرف درس خواندن کردند، به یادگیری یک مهارت بپردازند!

به همین جهت دو سه سال اخیر سعی کردیم با وجود اینکه در گذشته بچه‌ها با برخی از اجبارها به این شاخه‌ها هدایت می‌شدند، با فرهنگ‌سازی و نشان دادن جایگاه این رشته‌ها، آن‌ها را ترغیب کنیم که رشته‌های خودشان را انتخاب کنند.

نکته‌ای که باید گفت این است که برای فرهنگ‌سازی سعی کردیم از نکته‌ای که مقام معظم رهبری امسال در دیدار با معلمان در ارتباط با دانش آموزان فنی و حرفه‌ای گفتند، استفاده کنیم.

ایشان فرمودند: «همان‌طور که ما به ذهن‌های توانا نیازمندیم به نخبگان مهارتی نیز نیاز داریم.» نخبگان مهارتی را هم فارغ‌التحصیلان رشته‌های فنی و حرفه‌ای دانستند.

ایشان در سال‌های قبل هم به ذهن‌ها و پنجه‌های توانمند اشاره کرده و گفته بودند: همان‌طور که ما به ذهن‌های توانمند نیاز داریم، به پنجه‌های توانمند هم نیاز داریم و باز پنجه‌های توانمند را هم پنجه‌های شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش عنوان کردند.

ما در جامعه فعلی براساس هوش‌های چندگانه یا ساحت‌های شش‌گانه سند تحول، می‌گوییم تنها کسانی که IQ بالایی دارند آدم‌های موفق نیستند، بلکه کسانی که هوش‌های دیگری هم دارند، از جمله دانش آموزان شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش، در جایگاه خودشان انسان‌های برجسته و موفق هستند.

لذا اینان می‌توانند کارآفرینان آینده باشند. می‌توانند کسانی باشند که در صحنه اقتصادی، اجتماعی و صنعتی و خدماتی افراد ارزشمندی بشوند؛ کسانی که می‌توانند کارهای بزرگی انجام بدهند.

آن چیزی که سال‌هاست در کشورهای غربی تحقق پیدا کرده، این است که توانمندی‌های افراد بیانگر

ماست. البته در حال حاضر ما به سمت تحقق این نسبت‌ها در حال حرکت هستیم. به همین جهت، توزیع متوازن ما در هر سال تحصیلی بر مبنای عملکرد وزارت آموزش و پرورش در سال قبل و هدف‌گذاری برای سال آینده صورت می‌گیرد. برای مثال، اگر پوشش تحصیلی ما در شاخه فنی و حرفه‌ای و کار دانش ۳۸ درصد باشد، ما برای سال تحصیلی آینده هدف‌گذاری مثلاً ۳۸/۵ درصدی انجام می‌دهیم؛ با ۰/۵ درصد افزایش. این ۰/۵ درصد به استان‌ها هم ابلاغ می‌شود و همه استان‌ها باید خودشان را تا همین حد افزایش بدهند. استان‌ها این ۰/۵ درصد را بین مناطق توزیع می‌کنند و مناطق هم بین مدارس. مدارس موظفانند این درصدها را رعایت کنند تا سر جمع کشوری به ۳۸/۵ درصد برسد.

نکته‌ای که قابل ذکر است، خوشبختانه دانش آموزان عزیز، اولیای محترم آن‌ها و فضای عمومی جامعه به حدی از هوشمندی و خردمندی رسیده است که دیگر مانند گذشته نیست. آن غلبه‌ای که در گذشته وجود داشت و خیل عظیم دانش آموزان پشت کنکور می‌ماندند و هر سال مدام کنکور می‌دادند و امید و آرزویشان ورود به دانشگاه بود، تا حد زیادی تعدیل شده است. این موضوع به دو دلیل است: یک دلیل بحث اشتغال در جامعه است. مردم آمارهای اشتغال را می‌بینند. وقتی وزارت کار اعلام می‌کند از حدود یازده میلیون فارغ‌التحصیل دانشگاهی حدود ۵۰ درصد بیکار هستند، دانش آموزان فکر می‌کنند اگر بروند دانشگاه و چهار سال هم درس بخوانند و فارغ‌التحصیل بشوند و بعد بیکار بشوند، فایده‌ای ندارد. پس به جای آن تصمیم می‌گیرند از ابتدا سراغ اشتغال بروند. به همین جهت در آموزش و پرورش با این نکته مواجه هستیم که برخی از دانش آموزان در دوره دوم متوسطه و در پایه سوم نظری، بعد از اخذ دیپلم، وارد دوره پیش‌دانشگاهی نمی‌شوند و دنبال کار می‌روند. اگر به جمعیت دانش آموزان در سال تحصیلی جاری نگاه کنیم، می‌بینیم در پایه سوم شاخه نظری، در کل کشور، ۵۴۲۰۶۶ نفر دانش آموز داریم. این جمعیت سه سال برای رفتن به دوره پیش‌دانشگاهی درس خوانده‌اند که از طریق پیش‌دانشگاهی وارد دانشگاه بشوند. ولی در پایه پیش‌دانشگاهی با ۴۱۳۳۲۶ دانش آموز مواجه هستیم. یعنی حدود ۱۳۰ هزار دانش آموز رشته نظری که قرار بود به دانشگاه بروند، بعد از گرفتن دیپلم، دیگر به پیش‌دانشگاهی نیامده‌اند. این دانش آموزان چه می‌شوند و کجا می‌روند؟ اینان همان کسانی هستند که انتخاب کرده‌اند با دیپلمشان مهارتی را یاد بگیرند و بعد مشغول کار شوند.

به منظور هدایت دانش‌آموزان به سوی رشته‌ها و حرف و مهارت‌های مورد نیاز حال و آینده کشور متناسب با استعدادها، علاقه‌مندی و توانایی آن‌ها یعنی اولویت با تأمین نیازهای کشور متناسب با علاقه‌های آن‌هاست. اما با طراحی و استقرار نظام جامع هدایت تحصیلی، این نظام باید بتواند از دوره ابتدایی کار هدایت تحصیلی بچه‌ها را انجام بدهد.

خوشبختانه با اضافه شدن درس کار و فناوری به پایه ششم در دوره ابتدایی، یک گام برای آشنایی بچه‌ها با شغل‌ها و هدایت تحصیلی برداشته شده است. در راهکار ۴ - ۲۱ هم که مکمل راهکار ۳ - ۲۱ است، این‌طور آمده است؛ استقرار نظام راهنمایی و مشاوره تربیتی، مبتنی بر مبانی اسلامی و افزایش نقش معلمان در این زمینه و به‌کارگیری مشاوران متخصص برای ایفای وظایف تخصصی در تمام پایه‌های تحصیلی است. یعنی دیگر هدایت تحصیلی مختص پایه نهم نیست و باید همه پایه‌های تحصیلی را در بر بگیرد. لذا ما در فرم جدید هدایت تحصیلی، عملکرد تحصیلی سه پایه دوره متوسطه اول را آوردیم؛ یعنی پایه‌های هفتم، هشتم و نهم را.

در حال حاضر هدایت تحصیلی دارای یک مرجع سیاست‌گذاری شده تا بتواند به‌صورت یک فعالیت فرابخشی، به‌عنوان اقدام بعدی که صورت خواهد گرفت، انجام شود.

ایجاد و استقرار سامانه هدایت تحصیلی جزو اقدامات جدیدی است که در دولت یازدهم اتفاق افتاده است و از نوآوری‌های دوره وزارت آقای دکتر فانی، برای سامان دادن به این امر بسیار مهم است که به سرنوشت جامعه و سرنوشت دانش‌آموزان مربوط می‌شود.

● شما فرمودید در مسیری حرکت می‌کنیم که باید ۴۸/۲۶ درصد دانش‌آموزان در شاخه فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش تحصیل کنند. نسبت دانش‌آموزان در این شاخه‌ها در حال حاضر چگونه است؟ برخی از استان‌ها مانند سمنان می‌گویند این رقم در این استان بیش از ۴۰ درصد است. میانگین کشوری این رقم در حال حاضر چقدر است؟

مادومینای محاسباتی داریم. یکی از میناها که معمولاً در آمارها بیان می‌شود، نسبت تعداد کل دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم فنی‌و حرفه‌ای و کاردانش به کل دانش‌آموزان متوسطه در پایه‌های دوم و سوم است. بر

موفقیت آن‌هاست نه مدرک تحصیلی به همین جهت، در آنجا آموزش‌ها بر مبنای مهارت انجام می‌شود. لذا دانش‌آموز خوب، مکانیک خوب یا آشپز خوب، یا عکاس خوب و یا باطری‌ساز خوبی می‌شود که می‌تواند آدم موفق باشد.

● سند تحول بنیادین چه نگاهی به هدایت تحصیلی دارد؟

بحث هدایت تحصیلی در سند تحول با یک بازنگری بسیار اساسی مواجه است. در آنجا در دو راهکارها، وزارت آموزش و پرورش مکلف شده است با تدوین نظام جامع هدایت تحصیلی زمینه‌شناسایی استعدادها و علاقه‌های دانش‌آموزان را از دوره ابتدایی تا پایان دوره متوسطه فراهم کند.

در واقع، هدایت تحصیلی باید به‌عنوان فرایندی مستمر برای هدایت دانش‌آموزان از دوره ابتدایی شکل بگیرد که به جهت تدوین نظام جامع هدایت تحصیلی است. در واقع، همان کاری که آموزش و پرورش تحت عنوان طرح شهاب در حال انجام آن است، باید به تمام دوره‌های تحصیلی توسعه پیدا خواهد کرد.

طرح شهاب فعلاً در دوره ابتدایی اجرا می‌شود تا براساس آن استعدادهای دانش‌آموزان از ابتدایی شناسایی شود. به همین جهت، آقای دکتر کفایش، معاون محترم پرورشی که مسئولیت مشاوره و هدایت تحصیلی را عهده‌دار است، و جناب دکتر شجاعی، مسئول مرکز ستاره درخشان، با هم همکاری می‌کنند تا از تجربه طرح شهاب برای تدوین نظام مشاوره استفاده کنند. اگر این اتفاق بیفتد، بر مبنای این نظام، از همان دوره ابتدایی باید برای هر دانش‌آموز پرونده مشاوره‌ای تحصیلی - شغلی داشته باشیم. همان کاری که در برخی از کشورها انجام می‌شود.

استحضار دارید که در نظام‌های آموزشی که از نظام آموزش آلمان تبعیت می‌کنند، در پایان پایه چهارم ابتدایی شاخه‌ها و رشته‌های بچه‌ها تعیین می‌شود و هدایت تحصیلی اتفاق می‌افتد. این نشان‌دهنده آن است که آن‌ها از دوره پیش‌دبستانی استعدادسنجی می‌کنند و توانمندی‌ها، علاقه و رغبت بچه‌ها را می‌سنجند و می‌توانند بر این اساس برای بچه‌ها رشته تعیین کنند. دو تا از راهکارهای ذیل هدف عملیاتی ۲۱ سند تحول که عنوانش «بازنگری و باز مهندسی ساختارها، رویه‌ها و روش‌ها» است، مربوط به هدایت تحصیلی است. یکی راهکار ۳ - ۲۱ است که در آنجا آمده است: «طراحی و استقرار نظام جامع هدایت تحصیلی و استعدادیابی

**سازمان
فنی‌و حرفه‌ای اعلام
کرده است: ۲۰ درصد
کسانی که برای
یادگیری یک مهارت
در این سازمان
ثبت‌نام می‌کنند،
مدرک لیسانس و
بالا تر دارند**

**با طراحی نظام
جامع هدایت
تحصیلی، کار
هدایت تحصیلی را
به‌عنوان یک فرایند
در طول دوره‌های
تحصیل، حتی
از پیش‌دبستانی
خواهیم داشت**

این مبنا، چیزی در حدود ۳۸/۵ درصد دانش‌آموزان در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش هستند.

اما مبنای مرکز آمار و نیروی انسانی برای محاسبه، نسبت دانش‌آموزان پایه‌های دوم و سوم مدارس دولتی به کل دانش‌آموزان مدارس دولتی است. این درصد معمولاً بین یک تا یک و نیم درصد با روش اول تفاوت دارد. به همین دلیل، اگر این مبنا را بسنجیم، بین ۳۹/۵ - ۴۰ درصد است. البته چون هنوز دفتر آمار اسسال آمار جدید را اعلام نکرده، ما همان آماری را که مبنای محاسبه خودمان است اعلام می‌کنیم.

لذا ما باید در هدف‌گذاری در طی یک یا دو برنامه به این عدد ۴۸/۲۶ درصد برسیم، اگر مبنا را ۳۸ درصد بگیریم، یعنی حدود ده درصد تفاوت که ده درصد یک هدف دست‌نیافتنی است. اگر چه در دولت قبل و در دوره وزارت قبل این کار اتفاق افتاد. یعنی در ابتدای برنامه پنجم، پوشش تحصیلی شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش ۳۵ درصد بود و برای پایان برنامه ۴۶/۲ درصد بود؛ یعنی ۱۱ درصد هدف‌گذاری شده بود.

با توجه به اینکه توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش به لحاظ منابع بسیار هزینه‌بر است، یعنی تأسیس یک هنرستان هزینه بسیار زیادی لازم دارد، معمولاً این‌گونه است که هزینه لازم برای تأسیس فضای فیزیکی، در برخی از رشته‌ها با هزینه تجهیزات آن رشته برابری می‌کند.

لذا توسعه هنرستان‌ها به این راحتی اتفاق نمی‌افتد. در دولت قبل، در عرض دو سال، ۱۶۶۰ هنرستان ضمیمه ایجاد شد که اکثرشان ضمیمه دبیرستان‌های نظری بودند. همین باعث شده بود که ترکیب دانش‌آموزان در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش به هم بخورد و الان تراکم دانش‌آموزان در سه رشته حسابداری، کامپیوتر و نقشه‌کشی معماری است.

لذا برای اینکه توسعه متوازن درون شاخه‌ها هم رعایت شود، ما نمی‌توانیم یکمتر به تعداد بسیار زیادی از دانش‌آموزان را در یک رشته مشغول به تحصیل کنیم و با تورم عرضه و کمبود تقاضا در جامعه مواجه شویم و پیامدش بیکاری دانش‌آموزان فنی و حرفه‌ای و کاردانش باشد؛ بلکه ما باید در داخل شاخه‌ها هم رشته‌ها را به صورت متوازن توسعه بدهیم.

● آقای زرافشان! اشاره کردید برای توسعه هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای به منابع زیادی نیاز است. آیا نمی‌توان خیرین مدرسه‌ساز را برای ساخت این‌گونه مدارس ترغیب کرد؟

ما علاوه بر این نکته، تقریباً از دو سال قبل با یک نگاه آینده‌گرا به تغییرات دوره دوم و تغییر ترکیب جمعیت دانش‌آموزی دوره دوم متوسطه توجه کرده‌ایم. در حال حاضر، نزدیک به ۳/۵ میلیون دانش‌آموز در دوره دوم متوسطه تحصیل می‌کنند. از این تعداد ۷۰۰ هزار دانش‌آموز در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش درس می‌خوانند و دومیلیون و ۸۰۰ هزار نفرشان در شاخه نظری؛ اعم از پایه اول که مشترک است و کاملاً نظری است و پایه‌های دوم و پایه سوم و پیش‌دانشگاهی. این ترکیب با استقرار ساختار جدید، یعنی پایه‌های دهم، یازدهم و دوازدهم، تغییر می‌کند. تغییر به این شکل است که حدود یک میلیون و پنجاه هزار دانش‌آموز در شاخه فنی و حرفه‌ای و کاردانش و حدود یک میلیون و ۷۰۰ هزار دانش‌آموز در شاخه نظری مشغول به تحصیل خواهند شد. لذا همان‌گونه که ملاحظه می‌کنید، سهم نظری به شدت کاهش پیدا کرده است و از آن طرف سهم فنی و حرفه‌ای و کاردانش به میزان ۵۰ درصد افزایش پیدا می‌کند. لذا از دو سال قبل، از جناب آقای دکتر رئیسی، ریاست محترم سازمان نوسازی، درخواست کردیم دیگر برای شاخه نظری ساختمان نسازند، بلکه به جای آن برای هنرستان ساختمان بسازند؛ خیرین نیز همین‌طور. خوشبختانه خیرین به‌طور جدی به ساخت هنرستان اقدام کرده‌اند. پیشنهاد من این است که شما برای مجله خودتان گزارشی از این مدارس تهیه کنید.

یکی از خیرین هنرستانی را در استان اصفهان ساخته است که تجهیزات آن کامل است؛ حتی خوابگاه و سوئیت ملاقات با اولیا دارد. یعنی زمانی که اولیا برای دیدن فرزندشان که در مدرسه شبانه‌روزی در حال تحصیل است می‌آیند، می‌توانند با بچه‌هایشان در یک سوئیت بمانند.

خیر دومی در حال ساخت هنرستان بسیار مجهز و بزرگی در استان مرکزی است. ایشان فضایی بسیار وسیع را به این کار اختصاص داده است.

این خیر محترم خودش صاحب یکی از صنایع بزرگ کشور است و برای تأمین نیروی انسانی برای صنعت خودش - یعنی آموزش و اشتغال را خودش تضمین خواهد کرد - مجموعه‌ای بسیار بزرگ را که ساختمان آموزشی بسیار مجهز و شیک دارد، طراحی کرده و در حال احداث آن است.

● جناب آقای زرافشان از اینکه وقت خود را به مجله اختصاص دادید بسیار سپاسگزارم.

**مهم‌ترین دغدغه
امروز جامعه ما
اشتغال و توسعه
اقتصادی است**

**ما نمی‌توانیم
یکمتر به تعداد
زیادی دانش‌آموز
را در یک رشته به
تحصیل مشغول
کنیم**